

Book Reviews
Нови заглавия

НОВАТА МОНОГРАФИЯ НА ВЕСЕЛИН ПЕТРОВ ВЪРХУ УАЙТХЕД

Petrov, V. (2019). *Aspects of Whitehead's Philosophy of Organism*. Louvain-la-Neuve, Belgique: Les Éditions Chromatika. ISBN 978-2-930517-62-9, 154 p.

Сергей Герджиков

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Новата книга на Веселин Петров за Уайтхед е анализ на „някои специфични особености на неговото учение, като възгледите му относно рационалността, динамичния холизъм, вещите и обектите, събитията, антиципацията, творчеството, природата, организма и живота“ (Petrov, 2019: 7). Книгата е истинско постижение за жанра: монографично тематично изследване на една цялостна авторска философия като „философия на организма“. Алфред Уайтхед е изключително своеобразен, труден за разбиране философ, който въвежда нови понятия и нови значения на традиционни и съвременни понятия. Веселин Петров е автор на серия трудове по Уайтхед и процесуална философия¹⁾ и редактор на сборници по процесуална философия и Уайтхед²⁾. Авторът е и един от лидерите в съвременното уайтхедизанство и в Европейското общество за процесуална мисъл. Уайтхед е уникален мислител, който създава философия изцяло от неklasически тип. Философията на Уайтхед е постмодерна в смисъла, въведен двайсет години преди френския постмодернизъм като *конструктивен* изход от модернизма. За Уайтхед, уникално, модернизмът се оказва антирационален. Неговата философия е различна както от континенталната, така и от аналитичната.

Книгата се състои от въведение, десет глави и заключение. Главите обхващат основните теми в онтологията на Уайтхед: една нова концепция за природата като органично цяло, творчеството, атомичността и континуалността, математиката и процесуалната теория на Уайтхед за символите. Авторът обобщава анализите си в заключението.

Монографията прави отлично впечатление с прецизната си *постройка*, последователност и ясен език. Всяка глава започва с резюме и увод, разгръща се в анализ и завършва със заключение. Концепциите на Уайтхед са поставени в богат философски и културен контекст, с много позовавания на трудовете на големия философ, на релевантни философи от неговото време и на изследователи на Уайтхед. В. Петров се фокусира последователно върху важните за темата моменти. От всяка

страница се вижда детайлно познаване и дълбоко разбиране на тази философия, представено като неотклонно изтъкване на дълбоко оригиналния характер на философията на Уайтхед и решаването на редица проблеми, които бележат провала на модернистичния проект и осветляват проспективно неуспеха на съвременния ирационализъм като контрапункт. Оказва се, че *модерната философия е в разрез с динамичната, холистична и органична природа на реалността*.

Всяка от главите в монографията, както са построени, е нова подтема в *органичната* онтология на реалността на Уайтхед. Анализите на В. Петров следват и изясняват мисълта на Уайтхед, винаги своеобразна, и са пестеливи откъм интерпретации. Привежданите постановки и анализи както от Уайтхед, така и от съвременни автори създават впечатление за точност и компактност, които не позволяват лековато фриволничене с гледни точки. Тема след тема философията на Уайтхед се разкрива като органична метафизика. Всяка от главите проследява темите на Уайтхед в серия негови трудове. Произведения на Уайтхед, които са предмет на анализ, са: *The Concept of Nature* (1920), *Science and the Modern World* (1925), *Symbolism: Its Meaning and Effect* (1927), *Process and Reality. An Essay in Cosmology* (1929), *The Function of the Reason* (1929), *Adventures of Ideas* (1933), *Modes of Thought* (1938). Всяка от тези забележителни книги е уникална и в рязко отличие от добре познатите ни философски течения на миналия век. Анализът на Веселин Петров е коректен, сбит и в същото време пълен с оглед на целта си.

Първа глава – „Статусът на рационалността в метафизиката на Уайтхед“, се фокусира в исторически равносметки спрямо познатите ни рационализми и ирационализми след Модерността. „Уайтхедовото изследване на произхода на модерната мисъл го е довело до изцяло различно разбиране. Той достига до извода, че произходът на модерността е преди всичко преход от рационално към историческо мислене. В термина ‘историческо мислене’ той включва емпиричния подход. Накратко, вместо търсене на последни причини, модерният разум е насочен към постигане на по-ограничено разбиране и е удовлетворен от условни отговори“ (Petrov, 2019: 12). Средновековният абсолютизъм е тотален, а модерната мисъл е по-скоро негово ограничение, специално в емпиризма, и най-вече в емпиричната наука. Това, което се отхвърля, е *статичният догматизъм*. Уайтхед: „Рационализмът е приключение в изясняването на мисълта, прогресивно и никога не окончателно. Но това е приключение, в което дори частичен успех има значение“ (ibid., 21).

Във втората глава В. Петров анализира *конструктивния постмодернизъм* като *динамичен холизъм*: разбиране на реалността като органична система, каквато намираме в системната парадигма на теоретичната биология (Берталанфи). Този процесуален холизъм цели да преодолее статиката и фрагментарността.

Следва анализ на Уайтхедовите понятия за вещи, факти и явления (трета глава). Тук се проследяват нови специфики спрямо континенталната и аналитичната традиция. Уайтхед разбира траенето не като времева протяжност, а като цялостната природа, интегрираща различни събития (ibid., 35). Тук разпознаваме близостта

с Бергсоновата философия на живота. Във всяко прогичащо сега и тук природата е цялостен континуален процес. Обектите са само знаци на явления, а причините са предходни явления, като границата е неопределена. Фактите са моменти от природата в процес. Същностите са по-скоро мисловни и излизат отвъд природата – едно неклассическо виждане.

Авторът продължава със специален фокус в Уайтхедовото понятие за обект, развивано в *The Principles of Natural Knowledge* и *The Concept of Nature*. Ръсел, Уайтхед и Броуд от Кеймбридж разбират и развиват онтологията не като предшестваща науката, а като единна с нея. За Ръсел онтологията на физичната реалност, като абстрактна теория, попълва празнините между възприятията на природата (*ibid.*, 48). Уайтхед отхвърля тази дистинкция и логическия анализ. В. Петров отбелязва влиянието на двете позиции, разлчили съворите на *Principia Mathematica*, върху Карнап (*ibid.*, 49). За разлика от аналитичната позиция Уайтхед не приравнява изказвания и пропозиции.

Понятието за *обект* на Уайтхед произтича от базовата наличност на сетивната осъзнатост (*sense-awareness*) за процеса на природата. Реалните „същности“ са обособени в сетивното възприятие, а не в мисловни конструкции. Една философия на науката следва да ги класифицира. Няма субстанция зад тях, а *процес* на природата като динамично цяло. Ние намираме в това цяло преливащи се четиримерни обекти събития и отношения между тях (*‘diversification of nature’*). *Събитията* не се променят, а се интегрират в потока на природата, *преминавайки* едно в друго. Обектите остават *идентични* и това ги обособява от събитията. Този проследяващ анализ на Веселин Петров продължава в детайли (*ibid.*, 56 – 63).

Петта глава е фокусирана в *Adventures of Ideas* (1933). „Приключението на идеите“ за Уайтхед е търсене на път между абстрактния формализъм и сетивното богатство и сложност на света, между науката и живата перцепция в един уникален анализ на опита (*ibid.*, 65). В тази глава авторът съпоставя изследователи на Уайтхед: Виктор Лоу (Lowe, 1962), Фейбър, Роланд и Хенинг (Faber & Henning, 2010), (Faber, 2012), Денис Соелч (Soelch, 2010), Кристоф Кан (Kann, 2010).

Шеста глава е посветена на *антиципацията* (*anticipation*: очакване, предвиждане) като понятие на Уайтхед. Авторът проследява понятието в три труда: *Process and Reality*, *Adventures of Ideas*, *Modes of Thought* и в последната публична лекция на философа *Immortality* (1941). Става дума за насоченост на органичните системи към бъдещето (Розен, Берталанфи, Дюбоа). В зряла форма понятието е развито в *Process and Reality*. Антиципацията отхвърля картезианския статичен свят в полза на живото като стремеж към оцеляване и субективна цел (*ibid.*, 81). Тя е проекция на актуалното живеене в безсмъртие, отнесено към божественото. Бъдещето е актуално в динамиката на сегашното. В *Adventures of Ideas* антиципацията се разбира като преливане на реалност и явление (*appearance*), на факт и очакване в човешкия живот, единен с природната реалност. Без присъствието на бъдещето сегашното колапсира. Неизбежно ми се струва тук сравнението с Бергсоновия жизнен порив

и творческата еволюция. Авторът сравнява Уайтхед с Августин (*ibid.*, 86 и сл.) от прочутия му пасаж за времето от *Изповеди*. Тук В. Петров отбелязва, че „Уайтхед осъществява по-нататъшно и ново постмодерно развитие на тези предмодерни елементи на рационалността (*ibid.*, 87). Следва кратко сравнение на късния Уайтхед (*Modes of Thought*, 1938) с Николай Хартман (Hartmann, 1951). В лекцията си върху *безсмъртието* (Whitehead, 1941) „Уайтхед развива своето разбиране за относителността на светско и божествено“ (*ibid.*, 99). Съзнанието събира памет и очакване в актуалния опит. Живото произлиза от неживото и не е отделено от него с пропаст, доколкото реалността на природата е органичен процес.

Една от най-интересните фази на изследването е седма глава – „Природата в процес: свят, пълен с живот“. Задачата, формулирана тук, е разглеждане на философските понятия за природа, организъм, ‘свят, пълен с живот’ през призмата на съвременната процесуална философия и специално на нейния основател А. Н. Уайтхед. (*ibid.*, 93). Особено важна е тук *Modes of Thought*, 1938. Като изследовател, за мен тази постановка е изключително важна, защото засяга един от нерешените и сякаш нерешими въпроси на съвременната наука и философия на биологията: липсата на теоретичен преход от неживо към живо, слабостта на физичното обяснение на феномена живот и липсата на теоретична биология, сравнима с теориите на физиката. Темата ми е особено близка, защото в собствените си изследвания се боря с този проблем десетилетия, използвайки процесуални понятия като ‘светуване’, ‘поток на света’, в смисъл, че биологичните понятия се полагат в координатната система на човешкото познание и в тази на живота като процес.³⁾ Както е известно, фундаменталните взаимодействия не са времево формулирани и стрелата на времето присъства само в термодинамиката, като изключим Големия взрив и разширението на Вселената. Понятието живот не се побира обаче в термодинамиката (както и в основните взаимодействия).

От друга страна, се изостря въпросът за константите и граничните условия в нашата Вселена, които са без алтернатива с оглед наличието на живот (‘fine tuning of Universe’). Защо Вселената се явява устроена именно така, че да има живот и познаващи същества? Философията на организма на Уайтхед има отговор, който е във вярната посока, макар и отвъд днешната наука: светът е органичен и жив процес. За Уайтхед „Природата [...] означава света, както се тълкува чрез разчитане на ясни и различни сетивни преживявания, визуални, слухови и тактилни. Очевидно е, че такова тълкуване е от първостепенно значение за човешкото разбиране“ (*Modes of Thought*, 1938: 128). Доколкото обаче тази сетивност е неотменна за интерпретацията на света, то неотменна е и органичната картина на света, света като жизнен процес или „светуване“. Така Уайтхед неизбежно преминава на критична позиция спрямо науката, която рязко отделя физично от психично, неживо от живо, игнорирайки единството на природата. Веселин Петров отбелязва: „Споменавайки метафизиката, нека отбележа, че философската космология трябва да се занимава с физическата структура на вселената и с онези аспекти на опита, които са пря-

ко свързани с хората като живи същества (ibid., 94). За Уайтхед „Катастрофалното отделяне на тялото и ума, което е било фиксирано в европейската мисъл от Декарт, е отговорно за тази слепота на науката“ (ibid., 95). Такъв е научният метод и до днес. Това поражда според Уайтхед „пълна бъркотия в научната мисъл“ (ibid.). Наследена е нагласата на Нютон и Хюм в тяхната дефицитност на важни аспекти на сетивното и интуитивното възприятие на целостността на света: по същество Декартовата статична и обективистична картина. Критически важно за Уайтхед е въвеждането на моделите: „Четвъртият етап в развитието на науката е въвеждането на понятието за модел (pattern). [...] отвъд всички количествени въпроси, тук стоят въпроси за моделите, които са същностно важни за разбирането на природата. Отделно от патерна, количеството не определя нищо (ibid., 98). Динамични патерни се използват в някои биологични и исторически дисциплини, но те са отделени рязко от физиката и не формулират фундаментални закони.“⁴⁾ В. Петров отбелязва: „Хората са телесно и ментално част от мрежата на живота, която се състои от многообразие на различни организми, които също са биполарни. Така хората могат да се схващат като част от природата и като същества, надарени с разум (ibid., 100).

Веселин Петров заключава за „процес-релационната космология на Уайтхед“: „Той по-скоро аргументира в полза на една ограничена взаимозависимост, при която вещите от естествения свят се считат за сложни взаимосвързани събития“ (ibid., 104).

В глава осма В. Петров се фокусира в Уайтхедовите понятия за *творчество*, *атомичност* и *континуалност*. Авторът анализира някои конфликти между интерпретации и ролята на творчеството в релацията между прекъснатост и цялостност. Той се спира на интерпретациите на Х. Нобо (Nobo, 1986), Р. Нелвил (Neville, 1993), С. Розентал (Rosenthal, 2000), Дж. Джоунс (Jones, 1998), М. Вебер (Weber, 2006). Понятието ‘contiguity’, което Уайтхед дефинира като външна свързаност на случаи (occasions), остава неясно и контекст зависимо, което поражда конфликтни интерпретации. Идеята е *синтез между непрекъснатост и атомарност*.

Девета глава е посветена на *творчеството* и *математиката*. Авторът си поставя два въпроса: кога се появява идеята за творчеството в трудовете на Уайтхед върху математиката и как тя работи в самата математика и във философията на математиката (ibid., 113). Понятието на Уайтхед за творчеството съзрява в *Religion in the Making* (1926). Това разбиране отново доближава Уайтхед до *Бергсон*: творчеството е постоянното движение в природата към новост, обратно на статичната космология и метафизика. Но специално внимание се отделя на математическото творчество. В ранния трактат *A Treatise on Universal Algebra* (1898) е развито разбирането на математиката като обширна сфера на формалното, дедуктивно, необходимо извеждане. От него се изключва семантиката и то се свежда до следване на правила и е базирано на дефиниции. Следва статия от 2006, в която се разглежда математиката в приложение към материалния свят като абстрактна конструкция. Дотук няма място за творчеството като движещ момент. През 1911 Уайтхед публи-

кува *An Introduction to Mathematics*. Тук се разглеждат природата на математиката, нейната структура и приложимостта ѝ към реалния свят. В. Петров използва съвременни интерпретации на Уайтхед (Васерман, Хенри и Валенса) (*ibid.*, 106 – 110).

В *Adventures of Ideas* (1933) Уайтхед изтъква Платоновия, наследен от Питагор възглед за математическите отношения, които подреждат и хармонизират Космоса. Математиката моделира абстрактно типове, патерните на тези релации, видени от Уайтхед процесуално. Активното начало на Вселената е творчество (*creativity*). В детайли, абстрактно дефинирани, се генерират *пасивни, вероятностни* обекти, които получават своята активност от творчеството като „актуализация на потенциалността“. Абстракциите като пасивни обекти се налагат и водят до средновековния абсолютизъм на съвършеното като непреходно, непроцесуално, и така то влиза в теологията. Но в анализа на Уайтхед дори елементарните аритметически действия са форми на процеси – абстракции на световия процес (*ibid.*, 120 – 122).

В *Immortality* (1941), последната публична лекция на Уайтхед, светът е видян като творчески процес на възникване от минало през настояще към бъдеще. В *Mathematics and The Good* (1941) творчеството създава *опита за ценностите* като вливане на безкрайното в крайното.

Десетата, последна глава, е посветена на Уайтхедовата *процесуална* философия на *символите*. Специален интерес тук представлява *Symbolism: Its Meaning and Effect* (1927), но и *Process and Reality* (1929). Уайтхед използва термина ‘символ’, а не ‘знак’ в една оригинална концепция за ‘symbolism’, фокусирана в *сетивния опит* в дименсията презентация – репрезентация (*ibid.*, 123). Символизмът за Уайтхед е процес на символно реферирание. „Символизмът на Уайтхед обхваща непосредствените символи и косвени знаци в една обща философия на процеса“ (*ibid.*, 124). Той се анализира от каузалните форми до поезията. В. Петров подчертава необичайната употреба на термините от Уайтхед, която води до обърквания в интерпретациите. „Символна референция означава взаимодействието между каузалните процеси, базирани в околната среда и непосредственото възприемане на даден обект“ (*ibid.*). Във всяко използване на символи се филтрира едно адекватно възприятие в контекст. Уайтхед изтъква двойката природа на символирането като абстракция: тя позволява бързо разпознаване, но елиминирайки специфичния процес, води до грешки.

По-нататък, концепцията за символизма позволява разграничаване между инстинктивно, рефлекторно и символно обусловено действие реакция на интерпретирани символи. В еволюцията се извършват нови символно стимулирани реакции на променливата среда. Спецификата на човешкото поведение е съзнателната символна активност. „Символична референция е „органичното функциониране, при което има преход от символа към значението“ (*ibid.*, 128). Опитът е реален, но също така конструиран, т.е. проектиран. Целта е да се запазят и ‘явлението’ и ‘битието’, и ‘мнението’ и ‘науката’ (*ibid.*, 128 – 129). Съзнателната перцепция не е просто презентирание, а *синтез*. Погрешното възприятие не е пряко, а интерпретирано.

В. Петров обобщава: „Сумарно, Уайтхедовата теория на символизма започва от основата на отделното епистемологическо наблюдение; тя полита в разредения въздух на въображаемото обобщение и се приземява на онтологичното поле“ (ibid., 130).

Заключение. Бъдещето на постмодерната процесуална онтология

Тук Веселин Петров аргументира, че процесуалната онтология на Уайтхед е кандидат за *онтология на бъдещето*. За тази цел първо се разглежда съвременното „след-постмодерно“ състояние на философията. След това се съпоставят модерни и постмодерни процесуални онтологии. (Хегеловата диалектична онтология е емблематична.) Прави се критичен анализ и се предлага идеята за *вариативни категории* в процесуалната онтология на категориите.

Самото понятие ‘постмодернизъм’ е използвано първо за Уайтхедовата философия (Cobb, 1964), като чак от 80-те години се използва за новото деконструктивистко движение (Lyotard, 1984). Авторът с право изтъква: „В действителност самата идея за деконструкция не може да бъде водеща и авангардна за дълъг период от време. Новите идеи се представят не като алтернатива на деконструктивния постмодернизъм, а по-скоро като отговор на неговия основен тезис. С други думи, след-постмодернизмът, на свой ред, е отхвърляне на деконструктивното постмодерно отхвърляне на ‘големите разкази’“ (Petrov, 2019: 132). Новите идеи не са още избистрени, те са в процес. Авторът приема като основни фигури на процесуалната онтология Хегел от модерната епоха и Уайтхед от постмодерното време (ibid., 133). За разлика от Хегеловата онтология, която се основава на *противоречията*, Уайтхедовата се основава на изясняването на „*всичко тече*“ – тя е онтология на „*потока на света*“ като непосредствено сливане на събитията (‘conspicence’) и като преход (transition).

В. Петров подлага на анализ след-постмодерни постановки за нова онтология. Концепцията на Бренър: „трансконсистентна логика на реалността, която е основана във физическите свойства на енергията в нейните различни форми“ (Brenner, 2005), е съвременна хегелианска диалектика като една нова логика и физика на преходите и взаимодействията като ‘точки’ в многомерни пространства. За Бренър ключов е *преходът от една категория към друга*, но реално, а не спекулативно – нещо, което не е направено от Хегел. Петров изтъква тук момента на „*вариабелност на категориите*“ (Petrov, 2019: 134.) Най-новите процесуални онтологии (на Решър или на Зайбт (Rescher, 1996; 2000; Seibt, 2004) *не следват Хегеловата постройка*. Петров отбелязва, че обратното (вкл. диалектиката) би било връщане към отминала епоха. Новата онтология „би била тотално нова форма на процесуална онтология, която ще е много различна от тази на Уайтхед и от другите не-Уайтхедиански процесуални онтологии“ (Petrov, 2019: 136 – 137). Тя би била една *динамична процесуална онтология*.

В края на заключителната глава В. Петров отново подчертава идеята си за *променливи (variable) категории*. За мен лично тази теза е във вярната посока

като варианти на категориална интерпретация на едни и същи процеси в различни отношения.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Процесуалната философия: история и съвременност (София, Проектория, 2013); Процесуално философски прочит на дилемата континуалност – дискретност, (София, Проектория, 2013); Процесуално-философски приключения на приложната онтология, Фондация „Човешка библиотека“, 2015); *Points of Intersection Between Mathematical and Process Philosophical Ideas* (Chromatika, 2017).
2. Twenty books in Bulgarian and English, among them: *Ontological Landscapes: Recent Thought on Conceptual Interfaces Between Science and Philosophy* (Frankfurt: Ontos Verlag, 2011), *Dynamic Being: Essays in Process-Relational Ontology* (Cambridge Scholars Publishing, 2015), *Mathematics in Philosophy* (Chromatika, 2017), *Education from a Whiteheadian Point of View: Process, Rhythm, and Poiesis* (with Adam C. Scarfe), (Cambridge Scholars Publishing, 2019).
3. Като автор, развиващ процесуални идеи и концепции, аз работя в духа, историческите изводи и близо до концепциите на процесуалната философия (Герджиков, С. 2010. Светуване. София: Екстрем, Изток-Запад, 2010, Gherdjikov, S. 2019. Process relations in “Time Experience”. *Philosophy-Filosofiya*, Vol. 28, № 3, 283 – 294). Онтологичните аргументи на процесуалната философия, потвърждавани в научни факти и теории и отиващи отвъд най-новите теории, са ми близки и са реалистични.
4. Динамични патерни, като апликация на общия възглед за света като жив процес, светуване, развивам в собствени публикации (Герджиков, 2010, 2019), без да съм познавал Уайтхед.

ЛИТЕРАТУРА

- Petrov, V. (2019). *Aspects of Whitehead's Philosophy of Organism*. Louvain-la-Neuve, Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V. (2017). *Points of Intersection Between Mathematical and Process Philosophical Ideas*, Louvain-la-Neuve, Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Петров, В. (2013). *Процесуалната философия: история и съвременност*. София: Проектория.
- Петров, В. (2013). *Процесуално философски прочит на дилемата континуалност – дискретност*. София: Проектория.
- Петров, В. (2015). *Процесуално философски приключения на приложната онтология*. София: Фондация „Човешка библиотека“.

REFERENCES

- Petrov, V. (2019). *Aspects of Whitehead's Philosophy of Organism*. Louvain-la-Neuve, Belgique: Les Éditions Chromatika.

- Petrov, V. (2017). *Points of Intersection Between Mathematical and Process Philosophical Ideas*, Louvain-la-Neuve, Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V. (2013). *Prozesualnata filosofia: istoria i suvremennost*. Sofia: Projectoria.
- Petrov, V. (2013). *Prozesualno filosofski proshit na dilemana kontinualnost – discretnost*. Sofia, Projectoria.
- Petrov, V. (2015). *Prozesualno filosofski prikluchenia na priloznata ontologia*. Sofia: Fondazia Choveshka biblioteka.

A NEW MONOGRAPH OF VESSELIN PETROV ON WHITEHEAD

Petrov, V. (2019). *Aspects of Whitehead's Philosophy of Organism*, Les Éditions Chromatika, ISBN 978-2-930517-62-9, 154 p.

Abstract. Vesselin Petrov's new book on Whitehead is an analysis of “some specific features of his teachings, such as his views concerning rationality, dynamic holism, things and objects, events, anticipation, creativity, nature, organism, and life” (Petrov, 2019: 7). The book is a real achievement for the genre: a monographic thematical study of a comprehensive author's philosophy as “a philosophy of organism”. Alfred Whitehead is a unique, difficult to understand thinker who introduces new concepts and new meanings of traditional and modern concepts. Prof. Vesselin Petrov is an author of a series of works on Whitehead and processual philosophy and editor of collections of articles on processual philosophy and Whitehead. The author is one of the leaders in modern Whiteheadianism. Professor Petrov has been the Executive Director (2015 – 2017) of the International Process Network. Whitehead is a unique thinker who creates a philosophy entirely of a non-classical type. Whitehead's philosophy is postmodern in the meaning introduced twenty years before French postmodernism as a *constructive* outcome of Modernism. For Whitehead, unique, modernism proves to be anti-rational. His philosophy is different from both the continental and the analytic.

Keywords: Whitehead; processual philosophy; metaphysics; philosophy of organism; constructive postmodernism

✉ **Prof. Serghey Gherdjikov, DSc.**
Researcher iD: AAG-5570-2019
Sofia University
Sofia, Bulgaria
E-mail: gerdzhikov@phls.uni-sofia.bg